

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי דיסר

גליון מס' 201

מסכת עבודה זרה י"ז-כ"ג

בס"ד, י"ט אדר ב' תשס"ג

השבוע בגליון

♦ מילה בספר התורה שנמרחת בשעווה
♦ צפיה במירוצי סוסים
♦ מינוי ילד לדין בבית הדין
♦ לא תחנם - פרשת הקרקע של בית החולים בי-ם
♦ התשובה האבודה שנמצאה לאחר שנים רבות
♦ החלפת בית חד קומתי בגורד שחקים
♦ תוכנית חיפוש עתיקת יומין

♦ מדוע השמיט הצנזור את המילה "וריק"?
♦ כיצד לקרוא את שם ה' בקריאת התורה
♦ מדוע אין הוגים את שם ה' ככתבו?
♦ קרי וכתב - תחליף או מילה אחרת

♦ "ושבת ... ובכל נפשך"
♦ מסירות נפש על חזרה בתשובה
♦ "אותו האיש" ותפילת עלינו לשבח
♦ מקור השם ישו הנוצרי
♦ לא ישו אחד בלבד היה!
♦ קבר ללא מת
♦ טעם אמירת "עלינו לשבח" לאחר התפילה

דבר העורך

"היום יש סיום?"

"היום יש סיום?"

כך מכנים אותו, במשפט הזה. איש אינו יודע מניין הוא בא ולאן הוא הולך. הוא נמנה על האלמונים השקטים, המהלכים בצדי הדרכים, אשר אף את צילם אין הם מטילים על המדרכה, כי אם בתוך נפשם פנימה.

אה, כן. מוצאו מרוסיה. את זה רואים כולם. הקסוט, חליפת הצמר המשובצת והשאפיות העמוקות מסיגריות "נובלס", אינם מותירים מקום לפקוקים.

בכל יום ובאותה שעה הוא פותח בהיסוס את דלת בית הכנסת, דוחף את פניו המחורצות הנישאות על גוו הכפוף ושואל בביישנות: "היום יש סיום?" בדרך כלל הוא נענה בשלילה, כמובן. אך כאשר הוא נענה בחיוב, אין שמח ומאושר ממנו. כחץ מקשת הוא אף רץ לסדר את השולחנות והספסלים, להערים את הספרים על הבימה, להעמיד את בקבוקי השתיה על מקומם, וכמעט אינו מניח לאיש לסייע לו.

זגוגיות משקפיו כה עבות, עד שלעיתים נדמה, כי הן חוסמות את שדה ראייתו, אך לאמיתו של דבר, בלעדיו לא היה רואה מאומה. עתה, בחדש ה', אין הוא נתקל במהמורות, מבחין הוא בין כריכת סידור לכריכת חומש, והעיקר, כך הוא מצהיר, בין העריגה לרועגליה...

לא. זו אינה בדיחה. הסכיתו ושמעו אהבת תורה של נשמה יהודית, עד מה גבוהה ונשגבה היא.

"יום אחד", הוא מספר, "עבדתי כדרכי בנקיון בניין המשרדים שבו אני מועסק". על הדרך שבה השיג את עבודתו למרות קוצר ראייתו, הוא מספר, כשחיוך על פניו, "אמרת לי לבעל המקום, תראה, פועל שראייתו תקינה לא ינקה מקומות שאינם מלוכלכים. אולם, לי אין ברירה. אנקה את הכל, כל יום... והתקבלתי לעבודה."

בכל אופן, הוא חוזר לענייניו, "יום אחד, בסיום עבודתי, פניתי לבית הכנסת לתפילת המנחה והבחנתי בתכונה רבה. לעיני נגלו שולחנות עמוסים במאכלים ובמיני מתיקה. יהודים טובים ישבו ליד השולחנות, אך איש לא נגע במאכלים. הכל היו מרותקים

דף יז/א כל הפרש ממינות מייט

"ושבת ... ובכל נפשך"

לפני שנים רבות שכב אחד מתלמידי החכמים של ירושלים, הגאון ר' חיים שרגא פייבל פרנק זצ"ל, על ערש דווי, ובניסי ניסים הוא החלים והבריא. בתחילת ספרו "תולדות זאב" (עמ"ס שבת, ח"ג) הוא מפרט את נס הצלתו, ומעיר כי ראוי שקרובי החולה יודיעו לו על מצבו הקשה, כדי שתהא בידו הזדמנות לשוב בתשובה (עיי' "שולחן ערוך" יו"ד סי' של"ט). לדעתו, נכון לעשות כן אף אם הודעה דרמטית זו עלולה להחמיר את מצבו של החולה, זאת, על פי דברי בעל "נפש החיים", כלהלן.

מסירות נפש על חזרה בתשובה: אנו יודעים, כי על שלש העבירות - עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, מצווה האדם למסור את נפשו ולא לעבור עליהן (סנהדרין ע"א). ואולם, קיים ציווי נוסף של הקב"ה, שלמענו יש למסור את הנפש - מצוות התשובה!!! גילוי מרעיש זה חבוי ב"דרשת הגר"ח" מוואלאזין זצ"ל (בסוף "נפש החיים"), על הפסוק (דברים לב) **"ושבת עד ה' אלקיך... בכל לבבך ובכל נפשך"**, הוי אומר, יש למסור את הנפש למען חזרה בתשובה.

לא מן הפסוק דורש אני זאת, כותב הגר"ח זצ"ל, כי אם מגמרא מפורשת. בסוגייתנו נאמר, כי הפורש ממינות - מת, ואף אם פרש ממינות וחזר בתשובה, שנאמר (משלי ב/יט) "כל באיה לא ישוּבוּ". גם אלו השבים בתשובה מחטאים אחרים שהיו אדוקים בהם מאד, מתים "מתוך צרה וכפיית יצרם, וזו גזירת מלך עליהם למות", כותב רש"י (ד"ה "לא ישוּבוּ"). בהקשר לכך מספרת הגמרא על ר' אלעזר בן דורדיא, שפרש מן החטא ופרחה נשמתו. הרי לנו, כי אין להימנע מחזרה בתשובה אף אם קיים חשש של פיקוח נפש.

אמנם, יש להעיר, כי סוגייתנו עוסקת בחזרה בתשובה, אשר נועדה למנוע את הישנות החטא. אולם, יתכן, כי אין ללמוד מכך, שהמבקש לחזור בתשובה על חטא שעבר, רשאי לסכן את נפשו. בנוסף לכך, המסופר בסוגייתנו מתייחס לשלוש העבירות שיהודי חייב למסור את נפשו עליהן, ואין ללמוד מכך על שאר העבירות. זאת ועוד, אף אם אכן חובה למסור את הנפש כדי לחזור בתשובה, עדיין אין לספר לחולה על מצבו הקשה, כי הוא עלול למות מן הפחד ולא מן החזרה בתשובה! עם זאת, יש לציין, כי בסידור "בית יעקב" של רבי יעקב מעמדן זצ"ל (דיני הנהגת הבוקר, סדר בע"ק סעי' י"ח) נאמר, כי אם במזיד אדם הביא את עצמו למצב, שהוא לא יוכל להימלט מעבירה אלא אם כן יסכן את עצמו לשם כך, "צריך לסכן את עצמו".

דף יז/א ומצאתי אחד ויעקב איש כפר סכניא שמו... אמר לי כך לימדני...

"אותו האיש" ותפילת עלינו לשבח

דף י"ז עמוד א' במסכת עבודה זרה הוא אחד מן הדפים בתלמוד הבבלי שסבלו קשות ממעללי הצנזורה באירופה, עד שהלומד אותו כמעט שאינו מסוגל להבחין היכן מסתיים משפט מסויים והיכן מתחיל משפט חדש, מחמת העירבוביה המוחלטת השוררת בקטעים מסויימים. כך, למשל, המשפט: "ומצאתי אחד ויעקב איש כפר סכניא שמו..." אמר לי כך לימדני... מתוכן דברי הגמרא עולה כי יעקב זה מין היה, אך הגמרא אינה מציינת זאת. כמו כן, בהמשך הדברים, המילים "אמר לי, כך לימדני" אינן נהירות דין, שהרי ראוי היה לכתוב, "אמר לי וכך לימדני". לפניכם הציטוט המקורי, המופיע בחסרונות הש"ס ובמהדורת וגשל: "ומצאתי אחד מתלמידי ישו הנוצרי, ויעקב איש כפר סכניא שמו... אמר לי, כך לימדני ישו הנוצרי", הכל ברור כעת.

מקור השם ישו הנוצרי: לא לחינם השמיטו הצנזורים את השם "ישו הנוצרי". המהרי"ל

לעילוי נשמת מרת בת ציון גנץ ע"ה

בת הגאון רבי זוסמן ריגר זצ"ל נלב"ע כ"ו אדר תשנ"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה ידידינו הר"ר מוטי גנץ ומשפ' שיחיו - הרצליה פיתוח

נשמת אדם

נר ה'

לדבריו של אחד הנוכחים, אשר אמר את הדברים הבאים:

מורי ורבותי. זה מספר שנים שאני משתתף בשיעור הדף היומי מידי יום. ברוך ה', לא החסרתי אפילו פעם אחת. בכל יום, בשעה שש בערב, אני רץ לשיעור הדף היומי.

באחד הסיכומים חידדתי את אוזני לשמע המשפט הבא שיצא מפי מגיד השיעור שסיים את המסכת, ואשר אותו נוהגים לומר בכל סיום: "אנו משכימים והם משכימים. אנו משכימים לדברי תורה, והם משכימים לדברים בטלים". חשבתי לעצמי, הלא אני משכים לדברי תורה; בבוקר, מיד עם סיום תפילת שחרית, אני ממחר למקום עבודתי, ורק בסיומו של יום מתיש ומפרך אני נכנס לבית המדרש להתבשר מניחוח התורה.

הדבר הציק לי. חשתי, כי אם אכן צודק אני, אזי, גם המשך התפילה "אנו עמלים והם עמלים - אנו עמלים ומקבלים שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר", אף הוא אינו מתייחס אלא לאותם ה"משכימים" לדברי תורה, ואני הלא אני נמנה עליהם. מספר חודשים הילכתי קדורנית. הלא כה חפצתי להמנות על לומדי התורה, ועתה גיליתי להוותי כי הדבר לא עלה בידי.

היום, פגשתי יהודי תלמיד חכם, שטחתי בפניו את מצוקתי, והוא הרעיק טל בן עדן על נשמתו. "מכל פעולותיך במהלך היום", שאל אותי הרב, "מהו הדבר שאתה מייחס לו את החשיבות הרבה ביותר?" "שיעור הדף היומי, כמובן", עניתי מיד. "נו", טפח הרב על כתפי, "ידידי, האם אין אתה משכים לדברי תורה? אה? אתה קם בבוקר כדי ללמוד. נקודה. בדרך, עליך להספיק מספר דברים נכרחיים, אך העיקר עבודת ה' הוא הלימוד. נמצא, שאתה משכים לדברי תורה ואתה עמל ומקבל שכר".

מאותו רגע באה הרווחה לנפשי, סיים, כשדמעות זולגות על לחיי.

"אני", המשיך לספר פועל הנקיון, "הגרת ספד מים כנגד כל דמעה שזלגה מעיני. הוא קונן על כך שבאפשרותו ללמוד בערב בלבד, ואני איני יכול ללמוד לא בבוקר ולא בערב, ולמנן האמת, לעולם לא. אתה יודע, העיניים, השפה. יצאתי מן המקום אפוף תחושת עצבות ודכאון עמוק. אין לי סיכוי להשכים לדברי תורה.

כעבור יומיים עלה בליבי הרעיון. אקבל על עצמי לסייע בגופי בהכנת מסיבת הסיום שנערכת בבית הכנסת מפעם לפעם, ובכל יום, אכנס לבית הכנסת ואברר אם עורכים סיום באותו יום.

כל יום?

כן, הוא משיב בחיך. כך גם אני משכים לדברי תורה. בכל יום אני משכים בבוקר מתוך תקווה, שהיום יהיה סיום ואוכל לסייע בו. אם אדע מראש את התאריך, לא אוכל להשכים בכל יום לדברי תורה...

"היום יש סיום?"

זהו סיפורו של יהודי תמים, אשר חש רצון כביר להתחבר לתורת ישראל, ממנה נותק על ידי השלטון הקומוניסטי, בכל דרך אפשרית, עד שנפשו מצאה מנוח בהשכמה לסיום שאולי ייערך בכל יום.

אנו, לומדי הדף היומי, אשרינו ומה טוב חלקינו, על שאנו משכימים בכל יום ללמוד ולהנות בתורת ה', והיי רצון שיקויים בנו "אנו עמלים ומקבלים שכר".

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
.....
בברכת התורה העושר

(מנהגים עמ' תרל"ז) הסביר, כי כינוי זה מציין שמוצאו מהעיר נוצר ואין הוא אלוה.

"התלוי": במשך דורות רבים נהגו היהודים לכנותו בשם גנאי - "התלוי", שהרי, כפי שנלמד בהמשך המסכת (מחב, מו"א, ובמסכת תמורה כח/ב), יש לכנות שם גנאי לעבודה זרה. יש הנוהגים לכתוב יש"ו עם גרשיים, לרמוז על ראשי התיבות, ימח שמו וזכרו (ראה פירושי ר' חיים פלטיאל על התורה). הרוקח בפירושו על קהלת כתב, כי הפסוק (ט"ה) "כי החיים יודעים שימתו ויהמתים אינם יודעים מאומה", מרמז על מותו ועל אפסיותו. גם המילים בפסוק (שם ז'טו) **"ויש רשע מאריך ברעתו"**, אשר המילה הראשונה בהם מורכבת מן האותיות "יוד" "שין" ו"ו"אוו", מרמזים על "אותו האיש" שהאריך בטעויותיו ובשקריו.

לא ישו אחד בלבד היה: ימי ערש הנצרות אפופים אי אמיתיות, ואף לנוצרים עצמם אין מקורות מתקופה קדומה זו, עד שהיו שפקפקו אם היה קיים כלל ("משיחי השקר ומתנגדיהם, לרב"ש המבורגר שליט"א, פ"א). מכל מקום, עיון מעמיק בקטעי התלמוד העוסקים בישו (ראה בנוסח הגמרא המתוקן שבת קד/ב, סוטה מז/א, גיטין נז/א, סנהדרין מג/ב, סו"א קז/ב), מלמדנו, כי לכאורה, שני אנשים נשאו שם זה. האחד, תלמידו של יהושע בן פרחיה, חי במחצית ימי בית המקדש השני, והאחר, חי סמוך לחורבן הבית. רבי יחיאל מפריס, מבעלי התוספות, התפלמס חריפות עם חכמי הנוצרים בנוכחותו של מלך צרפת לואי התשיעי, ובטענה זו, אודות קיומם של שני בני אדם בשם זה, הדף טענות רבות של הנצרות. את דבריו הטעים באומרו, כי בצרפת חיים בני אדם רבים הנושאים את השם "לואי", שאינם איש אחד ואינם מלכי צרפת... (ילקוט ויכוחים ומקורות וציונים רמב"ם מהדורת פרנקל ה' מלכים פרק י"א הל' ב' עמ' 71).

קבר ללא מת: אי האמיתיות האופפים את "לידת" הנצרות לא הרפו ממנה גם עם מותו של "אותו האיש". לכאורה, בעיר ירושלים נמצא קברו בתוך כנסיית הקבר. אפס, הוכח מעבר לכל ספק, כי קבר זה לא היה ולא נברא, והוא הומצא כשלוש מאות שנה לאחר תליתו של ישו (משיחי השקר ומתנגדיהם, עמוד 12).

טעם אמירת "עלינו לשבח" לאחר התפילה: תפילת "עלינו לשבח" היא מהתפילות הקדומות ביותר, שתוקנה על ידי יהושע בן נון ("יכל בו" סי' ט"ז), ולגודל מעלתה היא נאמרת בעמידה (שם ובסי' י"א). לדעת הב"ח (סי' קל"ב), אמירתה בסוף התפילה נועדה לחזק את אמונת האדם טרם יציאתו לשוק לסחור עם הגויים, כדי שאף אם יראה גויים מצליחים במסחרם, לא תעלה בקרבו מחשבת עבירה.

מדוע השמיט הצנזור את המילה "וריק?" בסידורים רבים, בעיקר אלו שהודפסו מתוך צילום, נעדרת הפיסקה הבאה המוזכרת ברמ"א ("שולחן ערוך" או"ח סי' קל"ב סעי' ב'): "שהם משתחוים להבל וריק ומתפללים אל אל לא יושע". לדעת רבינו שלמה מגרמיזא (סידור עמ' קכ"ב, קכ"ד) פסקה זו הושמטה, משום שהמילה "וריק" בגימטריא "ישו", והנוצרים חששו, כי כוונת היהודים לזלזל בו, עד שבמקומות מסויימים חייבו הנוצרים את היהודים לומר את תפילת "עלינו לשבח" בקול רם, כדי לוודא שאינם חורגים מהוראות הצנזורה (מנהגים דק"ק ורומיזא סי' י"ב הערה 22). בהקשר לכך מעניין לציין, כי במחזור של ר' שמחה מוויטרי, תלמידו של רש"י, מצויין ליד תפילת "עלינו לשבח" של שחרית, כי יש לאומרה בלחש! האם נועדה תקנה זו למלא את החלל? בסידור הגר"א ("אשכנזי" פרק מ"ה סעי' ע"א ס"ק קצ"ו) מובא בשם המהר"ל דייסקין זצ"ל, כי המשמיט את הפיסקה הנ"ל, הרי הוא משנה ממטבע שטבעו חכמים.

גם למשפט "ומושב יקרו בשמים ממעל", קיימת נוסחה עתיקה - "וכסא כבודו בשמים ממעל", וכך גם נוסח הגר"א ("מעשה רב" הל' תפילה סי' נ"ג). כל זאת, מפני שהמילה "יקרו" בגימטריא "ישו" ("ילקוט יוסף" עמ' 29). אולם, היו שלא חשו לכך (ע"ע מנהגים טירנא עמ' י"ג, ו"מקור חיים", "ליחות יאיר", סי' קל"ב סעי' ב', וספרו הנ"ל של הרב המבורגר עמ' 11). בשבוע הבא, יובא בע"ה מאמר נוסף על תענוגי הצנזורה.

דף יח/א אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו

כיצד לקרוא את שם ה' בקריאת התורה

בסוגייתנו מבואר, כי ההוגה את שם ה' באותיותיו, היינו, שקוראו בפיו כפי האותיות הכתובות, אין לו חלק לעולם הבא (כך פירשו רוב הראשונים, ועיי' רש"י יז/ב ד"ה "עליו"). אכן, מעל ששת אלפים פעם מופיע שם הוי"ה של הקב"ה בתנ"ך, ואין אנו הוגים אותו ככתיבתו, אלא אומרים א-ד-נ-י, שהוא מלשון אדון.

מדוע אין הוגים את שם ה' ככתבו? הספרים הקדושים האריכו לבאר מדוע אין הוגים את שם ה' ככתבו (עיי' בשו"ת "יכין ובעז" ח"א סי' קל"ה). מעניין לציין את חליפת המכתבים בין הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל לחתנו ה"חתם סופר" זצ"ל (שו"ת ח"ה השמטות סי' קצ"ה) בעקבות "מחדשים", שביקשו להנהיג את קריאת שם ה' ככתבו. בעל ה"חתם סופר" זצ"ל הוכיח מן המקראות עצמם, כי טעות גסה בידי פועלי אוון אלו. שכן, שם הוי"ה של הקב"ה הינו שם עצם ולא תואר. והנה, במקומות רבים בתנ"ך נאמר "ה' צבאות". הקורא את שם ה' כמקובל, הרי הוא אומר, כי הקב"ה הוא א-ד-נ-י צבאות, היינו, אדון הצבאות. אולם, הקורא את שם ה' ככתבו, הרי הוא כאומר על ראובן שהוא שר צבא: "ראובן הצבא", מילים שאין להן כל משמעות (עיי"ש עוד על חוסר ידיעתנו בניקוד שם ה').

קרי וכתב - תחליף או מילה אחרת: מחלוקת מעניינת ביותר אנו מוצאים לגבי הגדרת קריאת שם ה' שלא ככתיבתו. כידוע, בתנ"ך ישנן מילים נוספות, אשר קריאתן אינה תואמת את כתיבתן - קרי וכתב (ראה דברים כח/ל, שמואל א' ט"א ועוד), שכן קיבלנו ב"הלכה למשה מסיני", שיש לקרוא מילים אלו באופן שונה מן הכתוב. כלומר, נצטוונו,

פנינים

דף יז/א שקורין אותן רבי
תוכחה עצמית...

בסוגייתנו מובאים דברי רבי, שאמר: "אמר רבי לא דיין לבעל תשובה שמקבלין אותו, אלא שקורין אותו רבי". אומר היה בעל ה"משמרת איתמר" בדרך צחות: "אמר רבי" - כל רבי צריך לומר לעצמו, הרי אין צדיק אשר יעשה טוב ולא יחטא, ואם כן, בעל תשובה אנוכי. ולא די לי שמקבלין אותי "אלא שקורין אותן רבי" - מכנים אותי בשם "רבי"... על ידי כך יזכור להשתדל יותר בעבודתו ולהיטיב עם סובביו ("משמרת איתמר", פרי בשלח).

דף יט/א ואע"ג דלא ידע מאי קאמר
השקפה עתידית

בסוגייתנו מייצג רבא לאדם שאינו מבין את אשר הוא לומד, כי ימשיך לגרוס ולשנות את תלמודו.
בספר "מסילות לחיזוק לימוד התורה" מבאר את דברי רבא על פי הגמרא (ברכות מ/א) האומרת: "בא וראה, שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם. מדת בשר ודם - כלי ריקן מחזיק, מלא אינו מחזיק; אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן - מלא מחזיק, ריקן אינו מחזיק". הרי לנו, כי בענייני רוחניות, ככל שהאדם ממלא עצמו בהם כך נפשו מכשירה את עצמה להיות כלי קיבול להם. זוהי, איפוא, עצתו של רבא, שעל ידי הלימוד והחזרה עליו בתמידות, כל אדם מסוגל להכשיר את עצמו להבין את אשר הוא לומד.

דף יח/א כמה גדולים צדיקים הללו
תוכנת חיפוש עתיקת יומין

בספרו "שם הגדולים" מספר החיד"א, כי רבינו השי"ך ידע את "שם המציאה", שהוא שם קדוש, אשר החווה אותו בכוונה רבה מיד מוצא כל מאמר חז"ל הנוגש לו באותה עת!!! ("מערכת ספרים" אות שי ס"י קל"ד).

דף כב/ב וחסידות גדולה מכולן
רגלי חסידיו

במגש בין הגרא"מ שך זצ"ל והאדמו"ר מסאטמאר שליט"א, סיפר הראשון על כאבי רגליו המרובים. הרבי מסאטמאר הגיב על כך מינה וביה:

"רגלי חסידיו ישמור"...
אולם הגרא"מ שך ענהו:

אפס, התנאי "חסידיו" אינו קל... ("ישערי אהרן").

דף יז/א כל הפורש ממינות מיית
לך אכול בשמחה לחמך

בגמרתנו מסופר על רבי אלעזר בן דורדיא, שעבר על איסורי תורה, ולאחר מכן הצטער על כך מאוד, עד שמרוב צערו בא לידי מיתתו. **ניתן** ללמוד מכאן, אמר הגרי"ז מברסק זצ"ל, גם על שאר עבירות, שהצער עליהן משפיע על האדם, אף אם לא עד כדי מיתה.
משום כך, פירש, יוצאת בת קול במוצאי יום כיפור, אחר הויודיים והחזרה בתשובה על העבירות, ומכרזת: "לך אכול בשמחה לחמך"...

דף יז/א בכה רבי ואמר: "ויש קונה עולמו בשעה אחת

אין לך אדם שאין לו שעה
מה היה לו לרבי לבכות על כך?

רגיל היה רבי מאיר שפירא זצ"ל לומר:

יש שנועדה לאדם שעה אחת גדולה בלבד, בה הוא יכול לקנות את עולמו, וכעבור אותה שעה הוא לא יוכל להשיג זאת לעולם.

ועל כך בכה רבי... ("ספר היובל למהר"ם שפירא").

דף יח/ב אלך ואתגרה בשינה

במה עדיפה ישיבת וואלאז'ין?!
סיפר הגר"ר בנגיס זצ"ל:

בילדותי התווכחו חורי ביניהם לאיזו ישיבה

שבהגיענו למילים אלו יש לשנות מן הכתוב ולקרוא מילה אחרת במקומן. אלא, שנחלקו הדעות אם כן הדבר גם לגבי שם ה', היינו, אם "א-ד-נ-י" היא מילה שנצטוונו לקרוא אותה **במקום** לקרוא את שם ה', או שמא, אין המילה "א-ד-נ-י" מהווה תחליף לכתוב, אלא במקרה זה כך יש לקרוא את הכתוב. כלומר, זו היא הגייתו הנכונה של שם ה' ולא ש"א-ד-נ-י" היא מילה אחרת (עיי' בחידושי הגרי"ז הל' עבודה זרה פ"ב הל' ז' ובספרו על התורה פ' ואתחנן, ובספר זכרון "אש תמיד" עמ' תתע"ח, ובספר "ברכות הור"ם סי' ט"ו הערה א').

מילה בספר התורה שנמרחת בשעווה: למחלוקת זו השלכה מעשית ביותר. שכן, בעל ה"פרי מגדים" (או"ח סי' קמ"א ב"אשל אברהם" סי' ט"ו) פוסק, כי כאשר במילה מסויימת קיים "קרי" ו"כתיב", אין הקורא בתורה חייב להסתכל בספר התורה בעת קריאת מילה זו, מאחר שאין הוא קורא את הכתוב. זאת ועוד. יש הסוברים, כי גם כאשר נמרחת שעווה על מילה מסויימת בספר התורה עד שהיא מסתירה אותו בלבד (עיי' שו"ת רעק"א תנינא סי' י"א). ממילא, אינה מוחקת את הכתוב אלא מסתירה אותו בלבד (עיי' שו"ת רעק"א תנינא סי' י"א). ממילא, מילים שבלאו הכי אין צורך להתבונן בהן בעת הקריאה בתורה, אין כל פסול בכך שהן מוסתרות מעיני הקורא בתורה.

מעתה, אם המילה "א-ד-נ-י" היא **תחליף** לשם ה', דינו של שם ה' יהא זהה לשאר המילים אשר קריאתן שונה מכתביבתן. לעומת זאת, אם בהגיית שם ה' נאמר דין מיוחד שזו היא צורת **הקריאה** של שם ה', אזי, הקורא בתורה חייב לראות את שם ה' בעת קריאתו ("ברכות הור"ם" שם). [יש לציין, כי ה"שערי אפרים" שער ג' סי' י"ג סובר, כי בכל "קרי" ו"כתיב" חייב הקורא להסתכל על ה"כתיב" שבספר התורה כאשר הוא קורא את ה"קרי". וראה ב"ברכות הור"ם" שם שכן בטעם הדבר. לדבריו, הנדון עקר מתחילתו. ראה עוד שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א סי' ל"ב ענף ו' וחי"ג סי' מ"א].

דף יח/ב מושב לצים

הליכה לגן חיות

אמרו חכמינו ז"ל, כי על ההולך לאיצטדינין, היינו, מקום בו מתנהלים קרבות בין בעלי חיים לבני אדם, נאמר (תהילים א/א) "ובמושב לצים לא ישב", מאחר שהליכה זו מביאה את האדם לידי ביטול תורה. בעל "פרי השדה" (שו"ת ח"ג סי' קע"ג) כותב, כי מטעם זה גם לגן חיות אין ללכת כדי לצפות שם בבעלי חיים, ואילו הברכה שתקנו חז"ל לברך כאשר אדם רואה בעלי חיים משונים ("שו"ת ערוך" או"ח סי' רכ"ה סעי' ח'), נתקנה עבור הנתקל בהם באקראי. ברם, דעתו דעת יחיד היא, וכבר העיד תלמידו של בעל "תרומת הדשן" ("ילקוט ישר" או"ח עמ' ס"ו), כי רבו לא ראה צורת אריה, עד שהובאו שני אריות למקום מגוריו והוא הלך לצפות בהם.

צפיה במירוצי סוסים: המהר"י ברונא (שו"ת סי' ע"א) נשאל על ידי יהודים סוחרים סוסים, אם מותר להם להשתתף במירוצי הסוסים הנערכים במדינות רבות, והשיב, כי אם מטרתם היא ללמוד את מלאכת אומנות הרצת הסוסים, או כדי לבחון את בריאותם ואת כושרם של הסוסים, רשאים הם לעשות כן. אולם, על העוסקים בשעשועי בעלי חיים, כגון, ציד חיות בעזרת כלבי ציד, מתבטא הרמ"א בחריפות (בי"דרכי משה" או"ח סי' שט"ז סעי' ב'): "ואינו זוכה לשמחת לויתן". ה"פרי מגדים" (שם) "אשל אברהם" סי' כ"ה), מתייחס לכך ומעלה סברה, כי מי שמתפרנס ממלאכה זו, אינו נחשב כלץ.

דף יט/ב זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה

מינוי ילד לדיין בבית הדין

בסוגייתנו מובאים דבריו החריפים של רב, על אלו, אשר למרות שלא מלאו את כרסם בש"ס ובפוסקים הם מורים הלכה, עד שקרא עליהם את הפסוק (משלי זכב) "כי רבים חללים הפילה". לשאלה, מאימתי רשאי תלמיד חכם להורות הלכה, משיבה הגמרא "עד מ' שנים", כלומר, עד ארבעים שנה.

בעלי התוספות - רב רשאי להורות לאחר ארבעים שנות לימוד: לדעת רש"י ("ד"ה "עד" ובר"ה "התם"), פירוש הדברים הוא, כי משהגיע אדם לגיל ארבעים שנה בינתו מתיישבת עליו, ורשאי הוא להורות, גם אם בעירו מתגורר חכם גדול הימנו. אולם, לדעת בעלי התוספות (סוטה כב/ב ד"ה "עד") פירוש דברי הגמרא הוא, כי רק לאחר ארבעים שנות לימוד רשאי אדם להורות בעיר בה יש גדולים ממנו. ואילו ראשונים אחרים (עיי' "בית יוסף" יו"ד סי' רמ"ב) סוברים, כי אין כוונת גמרתנו שטרם שנת הארבעים לא הבשילה דיה תבונת החכם, אלא שכאשר רב העיר בה הוא מתגורר, קשיש ממנו, עליו לשמור על כבודו ולא להורות בצעירותו.

כאשר נעין ברמב"ם (הל' ת"ת פ"ה הל' ד') נמצא שכתב: "ויכל תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה הרי זה רשע שוטה וגס הרוח", אך את מחסום שנת הארבעים אין הוא מזכיר כלל. תופעה זו גם מצוייה בספרי הלכה אחרים, ורבים מגדולי הדורות טרחו לנמק פשר השמטה זו.

בעל ה"לחם משנה" (שם) מפרש, כי ההקפדה על ארבעים שנה התייחסה לתקופות קדומות, טרם העלאת המשניות והתלמוד על גבי הכתב. או אז, נדרש החכם לשון וללמוד תורה שנים רבות מרבו, טרם יורה הלכה בעצמו. אולם, לאחר העלאת התורה שבעל פה על הכתב, ולימוד מתוך ספרים, אין החכם זקוק לשנות לימוד כה רבות כדי להורות הלכה.

מעניין בפשטותו תירוצו של הגאון הרגוטשובי זצ"ל ("צפנת פענח"), המציין את תקנת חכמים (סנהדרין א/א), שאין חכם רשאי להורות הלכה עד שרבו יעניק לו היתר הוראה. ממילא, לא ראו הפוסקים לנכון לציין הלכה זו מאחר שבלאו הכי, החכם הצעיר אינו רשאי להורות, מחמת העדר היתר הוראה, ואם יש בידיו היתר זה, הרי שרבו תהה על

קנקנו והבחין בו שהוא כבן ארבעים שנה [וגמרתנו לא תירצה שרוב קיבל הסמכה מרבו, משום שהיה מצאצאי עלי הכהן ר"ה יחא שאינם נסמכים סנהדרין יא/א...]. להלכה נקטו הפוסקים, שתלמיד חכם רשאי להורות גם לפני הגיעו לגיל ארבעים שנה.

תקנת חכמי מצרים: הד לדברי רב אודות "ארבעים שנים" אנו מוצאים בתקנת חכמי מצרים, שגזרו שלא למנות דיין אשר גילו פחות מארבעים שנה (ש"ת המבי"ט ח"א סי' ר"פ). כמו כן, הגרע"א זצ"ל כתב דברים כדורבנות לפרנסי קהילת ווארניק, אשר ביקשו למנות בחור חריף ובקי כרב לקהילתם: "לבי בערה כאש על זה להנהיג חדשות זו גם במדינה זו, לקבל פנוי ורך בשנים על כסא ההוראה, ויצמחו מזה קלקולים רבים... בלב מר. הק' עקיבא" (י"אגרת סופרים" מכתבי רע"א, מכתבים ל"א-ל"ח. ראה עוד "אגרות רבי עקיבא אייגר" פ"ב מכתב מ"ט הערה ב). למותר לציין, כי דבריו פעלו את פעולתם.

מהו הגיל הצעיר ביותר למינוי דיין? לדעת רבינו ירוחם (ע"י טושי"ע חו"מ סי' ז' סעי' ג') אין להעמיד דיין מי שטרם הגיע לגיל שלוש עשרה שנה, מפני ש"קטן" הוא. אולם, בן שלוש עשרה שנה, שהוא חריף ובקי בתורה, רשאי להתמנות לדיין, "ואפילו לא הביא שתי שערות", שאז, לכל דיני התורה דינו כקטן. שכן, לגבי מינוי דיינים לא ציינה התורה את המילה "איש", היינו, את הצורך שיהיה גדול לכל דבר. להלכה, כתב ה"ערוך השולחן" (שם סעי' ג'), כי העיקר כדעת הפוסקים, שכן שלוש עשרה שנה שלא הביא שתי שערות, אינו רשאי לדון.

דף כ/א לא תחנם

לא תחנם - פרשת הקרקע של בית החולים בירושלים

לפני שנים רבות, היתה ירושלים כמרקחה סביב בניין בית חולים בירושלים, כאשר חכמי העיר דנו עמוקות בדברי סוגייתנו.

צו משפטי לפינוי בית חולים: היה זה כאשר מספר אנשים נכבדים אספו סכום כסף גדול לבניית בית חולים בירושלים עיר הקודש. לאחר זמן מה הם רכשו בניין מפואר מנכרי, מתוך מטרה להכשירו כבית חולים. אולם, טרם השלמת המלאכה ניתן צו משפטי שהורה להפסיק את העבודה בעקבות תלונות השכנים שהתנגדו להקמת בית חולים בסמיכות למקום מגוריהם. נכרי עתיר נכסים אשר שמע על כך, לטש את עינו אל הבניין המפואר, והציע לעסקנים לרוכשו תמורת סכום עצום. דא עקא, שבסוגייתנו מבואר, כי כאשר בני ישראל קיבלו את הארץ מאת הקב"ה, להם בלבד ניתנה ונאסר עליהם למוכרה לעם אחר, כדברי הפסוק (דברים זב) "ולא תחנם" - לא תתן להם חניה בקרקע.

התשובה האבודה שנמצאה לאחר שנים רבות: באחרית ימיו של הגאון מלובלין זצ"ל, בעל ה"תורת חסד", הוא איווה לו למושב את ירושלים עיר הקודש, והטה את שכומו לדון בשאלה זו. עד היום, תשובתו הארוכה משמשת, כמקור למשא ומתן הלכתי בין הפוסקים. שנים רבות נעלמה תשובה זו והנידון אודותיה התבצע על פי הזיכרון, עד אשר נמצאה ונחשפה לרבים בשלמותה בפנקס התשובות של חמיו של הגאון, רבי שמחה במברגר זצ"ל, ומופיעה בשו"ת "זכר שמחה" (סי' רט"ו).

לא תחנם - איסור מן התורה: תחילה, הוא מוכיח מן הראשונים, כי איסור "ולא תחנם", מן התורה הוא, ממילא, לעולם אין להקל בו. אמנם, לדעתו של רבי אישתורי הפרחי, מחבר הספר "כפתור ופרח" ותלמידו של הרא"ש (פ"י עשירי עמ' כ"ח), במקום הפסד ניתן להקל, אך זו דעת יחיד ורבים הקשו עליו (ע"י "פאת השולחן" פ"א אות י"ט).

בין היתר, דן הגאון מלובלין זצ"ל במעשהו של שלמה המלך ע"ה, אשר נתן למלך חירם עשרים עיר בגליל, חלף עצי ארזים, ברושים וזהב שנתן זה לבניין בית המקדש (מלכים א' ט/א). לדעת דון יצחק אברבנל, והמלבי"ם, שלמה המלך לא העניק לחירם את גוף הערים, אלא נתנם לו לצורך מילוי התחייבותו (שם ח/כח) לשלם למלך חירם עשרים אלף כור חיטים ועשרים כור שמן כתית שנה בשנה. ערים אלו ניתנו, איפוא, לשימוש של המלך חירם לצורך הפקת החיטים והשמנים בלבד [ועיי' עוד מה שכתב לבאר את הפוסקים בדברי הימים לפ"י]. (ועיי' תוס' יבמות כג/א ד"ה "ההוא" שתי"י, "ושמא" חירם גר תושב היה).

מותר להחליף קרקע עם הנוכרי: את תשובתו חותם הגאון מלובלין זצ"ל בהברקה גאונית. אמנם, אסור למכור בית בארץ הקודש למי שאינו יהודי, אך לבצע חליפין עמו, ניתן גם ניתן. כלומר, מותר להחליף דירה תמורת דירה. שהרי, ציווי התורה "ולא תחנם" אוסר להעניק לנכרי חניה בארץ ישראל. אולם, נכרי החונה זה מכבר בקרקע, אין כל איסור להחליף עמו את חנייתו. ברם, יש להדגיש, כי ניתן לנהוג כהיתרו של הגאון מלובלין זצ"ל רק כאשר השטחים המיועדים להחלפה זהים בגודלם. שאם לא כן, נמצא שהיהודי הגדיל את חניית הנכרי בארץ ישראל. אולם, ה"חזון איש" זצ"ל לא הסכים להיתר זה וכתב: "איני מוצא היתר למכירת המגרש, לא לגוי, ולא לישראל חשוך למכור לגוי, לא בכסף ולא בחליפין" (שו"ת "ציץ אליעזר" ח"ו סי' ל"א).

החלפת בית חד קומתי בגורד שחקים: נוכח היתרו של הגאון מלובלין זצ"ל, יש לדון, אם מותר להחליף עם נכרי בית חד קומתי תמורת גורד שחקים, כאשר שטח הקרקע עליה עומד כל אחד משני בתים אלו, זהה.

ישלחוני. אבי צידד באחת ואמי באחרת. לבסוף נבחרה ישיבת וואלאזין. ומדוע? מפני שספסילה רחבים ביותר: אם אתעייף אוכל לשכב על אחד מהם ולנמנם, ולא אצטרך לפסוע עד האכסניה ולהתבטל מלימודי...

דף יט/ב אלך ואתגרה בשינה

מדוע ישנו בני ישראל בליל מתן תורה מבואר בגמרא, כי משום "ועשה טוב", אין לאדם להתגרות בשינה, אלא עליו לישב ולעסוק בתורה בין ביום ובין בלילה. **לכן,** פירש ה"אמרי אמת" זצ"ל, הלכו בני ישראל לישון בליל מתן תורה. שכן, לא קבלו עדיין את התורה, והיו בבחינת "סור מרע" בלבד, מבלי "ועשה טוב"... ("אמרי אמת", ליקוטים).

נקודות הפצה בחו"ל

ארצות הברית: ניתן לקבל את הגליון "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית מידי שבוע בדואר למרטים בטל. 718-253-6218 ניו יורק: משפ"י 201-871-5850 לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880 אנטיגו: יחזקאל אברם 44-416000-08700 מנצ'סטר: שמואל קאהן 0976402928 **קנדה:** מונטריאל: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160 טורונטו: הר"ר דניאל כאהן 416-182-3848 **אוסטרליה:** הר"ר יחזקאל בראון 613-95300217 **בריטניה:** הר"ר יצחק שניידר 0475-263758 **ברזיל:** הר"ר יהושע פסטרנק 011-30513955 **ונצואלה:** הר"ר סעדיה שוקרון 552-66-25 (0058212) **מקסיקו:** הר"ר שאל מלאה 251-02-46 (0052555) **צ'כיה:** הר"ר יהודה בוכינגר 333-88140301 **שווייץ:** הר"ר רפאל מוסבכר 014620030

בשורה משמחת ללומדי הדף היומי

יצא לאור ספר "עבודת מלך" עמ"ס עבודה זרה על סדר הדף ובו סיכום שיטות הראשונים עם הערות והארות ומראה מקומות ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות ובטל. 03-5796439

לעילוי נשמת

אמי מרת **פסיה שיינדל** (הגר) אפל ע"ה ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע ב' ניסן תשנ"ב **ולעילוי נשמת מור"ח הר"ר אלתר יוסף מאיר הרשקוביץ ז"ל ב"ר יואל ז"ל נלב"ע ה' ניסן תשל"ז ת.נ.צ.ב.ה.** הונצח ע"י ע"ד הר"ר שמואל ואסתר אפל שיחי - בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **אנגלו מרדכי ז"ל** ב"ר כלמנטה ז"ל נלב"ע כ"ז אדר תשמ"ו **ת.נ.צ.ב.ה.** הונצח ע"י משפחתו ירושלים - רומא

לעילוי נשמת

הר"ר **גרשון ב"ר בצלאל ז"ל** הר"ר **יהודה ב"ר אליהו ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.** הונצחו ע"י משפחותיהם

כל הקודם זוכה!

בשורה טובה ללומדי הדף היומי גבאי בתי הכנסת

ומגיד השיעורים

בימים אלו יוצאים לאור הגמרות המפוארות מסכתות מכונות ושבועות

בהוצאת "מאורות הדף היומי"

הגמרות מחולקות במחיר מסובסד ללומדי הדף היומי

לפרטים והזמנות נא לפנות ליוסי הלפרין

במשרדי "מאורות הדף היומי" טל. 03-

6164725